

Moda: kaj se zares dogaja za policami

PODROČJE: Ekologija in varstvo okolja

Avtorici: Ula Supej in Pina Pernuš, 9.a

Mentorica: Slavka Kozel

Osnovna šola Trzin, Mengeška 7b

Trzin, marec 2023

KAZALO VSEBINE

KAZALO VSEBINE	3
POVZETEK	4
UVOD	5
TEORETIČNI DEL.....	5
ZAČETKI	5
PRVOTNI NAMEN OBLAČIL	5
KAJ JE MODA?.....	5
KAKO SE JE ZAČELA MODA?.....	5
HITRA MODA.....	6
»HITRA MODA« ALI »HITRA OBLAČILA«	6
KAKO JE NASTALA HITRA MODA	6
VODITELJI HITRE MODE	7
PREDNOSTI IN SLABOSTI HITRE MODE	7
POSLEDICE HITRE MODE.....	7
KUPI OBLAČIL V AFRIŠKIH DRAŽAVAH.....	8
MODA NE LE PORABI, TEMVEČ TUDI ONESNAŽI NEZASLIŠANE KOLIČINE VODE....	9
LJUDJE ZAČENJAJO STVARI VZEMATI V SVOJE ROKE.....	10
PREVERJANJE ONESNAŽEVANJA TEKSTILOV.....	10
KAKO LAHKO TI PRIPOMOREŠ K BOLJŠI PRIHODNOSTI	11
EKSPERIMENTALNI DEL.....	12
HIPOTEZE	12
PRIDOBIVANJE PODATKOV.....	12
PRIKAZ PODATKOV	13
INTERVIJU Z MODNO OBLIKOVALKO	13
ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA	14
PREIZKUS ONESNAŽEVANJA PRI GORENJU POSAMEZNIH MATERIALOV	18
PREVERJANJE HIPOTEZ	20
ZAKLJUČEK.....	21
LITERATURA.....	22
PRILOGA	23

POVZETEK

Zadnje čase je zelo veliko govora o hitri modi in njenem onesnaževanju. Želeli sva raziskati, kaj je moda in ali je govor o njenem onesnaževanju opravičen.

Ob pregledu literature sva ugotovili, da je za hitro modo značilno, da sledi modnim trendom, se zelo hitro menja in ni draga. Oblačila so narejena iz slabega materiala, večinoma izdelanega na Azijskem trgu, končajo pa na smetiščih v Afriki in Čilu. Moda porabi in onesnaži enormne količine vode že samo s pridelavo bombaža in proizvodnjo sintetičnih polimerov.

Nadaljnega raziskovanja sva se lotili na tri načine, s katerimi sva želeli preveriti najine hipoteze. Prvi način je vključeval intervju z modno oblikovalko, drugi anketiranje učencev 8. razreda in starejših občanov, pri tretjem sva s poskusom gorenja različnih materialov preverili onesnaževanje.

Ugotovili sva, da se odnos do posledic onesnaževanja, ki ga povzroča moda, spreminja. Priljubljeni postajajo šiviljski krožki in delavnice, katerih namen je izobraževanje o predelavi in izdelavi že uporabljenih oblačil.

Večina ljudi se zaveda posledic hitre mode in jim zanje ni vseeno. Oblačila se večinoma kupuje v trgovini, rabljena podarja sorodnikom.

Ob sežigu različnih materialov sva ugotovili tudi, da umetni materiali, iz katerih je narejenih vse več oblačil, bolj onesnažujejo okolje kot naravni.

S pomočjo raziskovanja sva zavrgli dve hipotezi, ostale potrdili. Zaključiva lahko, da je modna industrija eden največjih onesnaževalcev okolja in močno vpliva na trenutno okoljsko krizo.

Ključne besede: hitra moda, kakovost materialov, okolje, onesnaževanje

UVOD

Oblačila, ki jih nosimo, so naša najbolj vsakdanja stvar, ne zdijo se nam nič posebnega, saj jih nosimo doma, v službi, šoli, pri babici,... Predstavljajo naš stil, se pravi so del identitete posameznika. Vsak ima svoj stil, ki ga izbere glede na več različnih dejavnikov. Nekateri svoj stil izberejo glede na to, kaj nosijo njihovi vrstniki,... večina pa svoj stil izbira glede na modo. In prav zato sva se odločili, da se bova malce bolj poglobili vanje – v oblačila in v modo, pa tudi posledice, ki jih ima na okolje.

Zanimalo naju je, kaj je hitra moda, kako je sploh prišlo do nje in pa kako vpliva na naš planet. V ta namen sva najprej v teoretičnem delu pregledali obstoječo in nama dostopno literaturo. Na osnovi tega pa sva postavili 7 hipotez, ki sva jih obdelali v eksperimentalnem delu. Pravilnost hipotez sva preverili s pomočjo ankete, intervjuja in preizkusa onesnaževanja pri gorljivosti različnih materialov.

TEORETIČNI DEL

ZAČETKI

PRVOTNI NAMEN OBLAČIL

Obleka ni samo zaščita, služi tudi kot oblika sporazumevanja. Dodeljena/posebna oblačila, na primer vojaške, policijske uniforme in zdravniške halje, označujejo položaj na delovnem mestu. Zelo osebni slogi oblačenja, kot so rock, hipi, goah, nam jasno in neposredno prikazujejo posameznikov slog ter pogled na življenje.

In potem seveda tudi sramežljivost. Obleka zakriva telo, kadar bi bila golota nesprejemljiva.¹

KAJ JE MODA?

Moda je oblika samo izražanja, ki označuje najnovejše trende. Je tudi vir umetnosti ter je pravzaprav medij za ljudi, ki omogoča, da ti izrazijo svoje mnenje, občutke, okus,... torej je v splošnem del identitete posameznika.

KAKO SE JE ZAČELA MODA?

Beseda "moda" se je razvila iz francoske besede "mode", ki sega vse v leto 1482. V stari francoščini, v 12. in 13. stoletju, se pojem elegancije začne pojavljati v kontekstu aristokratskih preferenc za poudarjanje lepote in razkazovanje prefinjenosti, pojavi pa se tudi "cointerie", zamisel, da postaneš privlačnejši za druge, s stilom ali umetnostjo,

¹ Svet okrog nas: Oblačila, Murska Sobota: Pomurska založba, 1995, str.6.

v negi in oblačenju. V pesmi Guillaumea de Lorrisa, (francoski učenjak in pesnik) iz 13. stoletja, moškim svetuje, da "čedna oblačila in čedni dodatki moškega zelo izboljšajo".

Modna strokovnjakinja Susan B. Kaiser pravi, da so vsi "prisiljeni, da se prikažejo", ne posredovani pred drugimi. Vsakdo je ocenjen po svoji obleki, ocena pa vključuje upoštevanje barv, materialov, silhete in videza oblačil na telesu. Oblačila, ki so enaka po slogu in materialu, se prav tako razlikujejo glede na obliko telesa uporabnika ali glede na to, ali je bilo oblačilo oprano, zloženo, popravljeno ali novo.²

HITRA MODA

»HITRA MODA« ALI »HITRA OBLAČILA«

Izraz »hitra moda« ali »hitra oblačila« označuje poceni oblačila iz slabega materiala, ki sledijo modnim trendom. Kakovost in trajnost oblačil, ki ustrezajo trenutnemu trendu v modi, nista pomembni, saj bo trend še pred koncem sezone izpuhtel in oblačila ne bodo več interesantna. Oblačila, narejena na Azijskem trgu, ne zdržijo več kot leto dni, zato se kmalu znajdejo na smetiščih. Leta 2019 so ugotovili, da smo Slovenci v povprečju letno zavrgli 70 ton rabljenih oblačil.³

KAKO JE NASTALA HITRA MODA

Hitra moda spada med glavne vzroke za prekomerno uporabo (večinoma) cenenih ter neakovostnih oblačil.

Začela se je leta 1990, za opisovanje poslovnega modela Zare. Ta kupcem ponuja oblačila po ugodnejših cenah z namenom, da bi ti lahko sledili modnim trendom, ki se zelo hitro spreminjajo. Sčasoma so ta trend začela posnemati tudi druga tekstilna podjetja. Tako je povprečni potrošnik leta 2014 imel 60 % več modnih kosov v primerjavi s povprečnim potrošnikom leta 2000, poleg tega pa je ta oblačila uporabil pol manjkrat kot pred 14-imi leti. Raziskave kažejo, da se bo količina proizvedenih oblačil že do leta 2030, povečala za kar 50% v primeru, da bo moda še naprej sledila istemu poslovnemu modelu.⁴

Slika 1: Prevelika količina oblačil

² Moda, Wikipedija, <https://en.wikipedia.org/wiki/Fashion>, 3. 12. 2022.

³ Hitra moda, Zeleni planet, <https://zeleni-planet.si/novica/hitra-moda-17/>, 20.12.2022.

⁴ Poceni moda zahteva preveliko obremenitev okolja, Prijazni do okolja, <https://www.prijaznidookolja.si/poceni-moda-zahteva-preveliko-obremenitev-okolja/>, 6.1.2023.

VODITELJI HITRE MODE

Glavni prodajalci na trgu hitre mode so Zara, H&M, GAP, Primark, New Look, UNIQLO in Fashion Nova. Mnoga od teh so samo preprodajalci in vodje trgovin, dejansko proizvodnjo pa izvajajo zunanji izvajalci. Poleg tega so tudi tradicionalne veleblagovnice in lokalni butiki črpali ideje hitre mode. Za svoje blagovne znamke so skrajšali čas oblikovanja in proizvodnje, da bi bolje konkurirali na trgu.⁵

PREDNOSTI IN SLABOSTI HITRE MODE

Prednosti:

- Dobičkonosno za proizvodnjo ter trgovce

Konstantno predstavljanje novih produktov spodbuja kupce k pogostejšemu obisku trgovin, kar pomeni, da na koncu opravijo več nakupov. Trгоvec svojih zalog ne obnavlja in jih raje zamenja z novimi produkti. Po tej logiki stranke kupijo želeni izdelek takoj, saj vedo, da ne bo na voljo za dolgo časa.

- Hitro do potrošnikov

Hitra moda je ljudem omogočila, da dobijo oblačila, ki jih želijo, kadar jih želijo.

- Dostopnost

Slabosti:

- Slaba kvaliteta

Hitra moda ni namenjena uporabi na dolgi rok. To pomeni, da izdelki niso visokokakovostni, organski ali vzdržljivi.

- Spodbuja "hitro minljivo" mišljenje

Zato se imenuje tudi moda za enkratno uporabo.

- Izkoriščanje delavne sile
- Serijsko narejena oblačila izdelujejo v verigah tovarn, v katerih delavci delajo pod nečloveškimi pogoji in razmerami. Delavci delajo cele dneve za pest riža in so, če se upirajo, hudo kaznovani. Že večkrat so po spletu zaokrožile slike, v katerih je na listku med informacijami skrit "HELP" ali na pomoč. Te slike so pretresle publiko.
- Onesnaževanje okolja

Nam najbolj znana posledica Hitre mode je onesnaževanje. Oblačila sintetičnih tkanin pristanejo v okolju, kjer slabo vplivajo na ekosistem.⁶

POSLEDICE HITRE MODE

Leta 2013 je na odgovor na posledice hitre mode nastalo gibanje imenovano »Modna revolucija«. Vzrok za nastanek je bila grozljiva nesreča 24.4.2013, v kateri je pod ruševinami tekstilne tovarne »Rana Plaza« v Bangladešu umrlo 1130 ljudi. Ta tragedija je povzročila tudi, da se je javnost zbudila, mediji pa so začeli vse bolj opozarjati na kršitve pravic tekstilnih delavcev v azijskih državah.

⁵ Aleša Kavčič, Odnos potrošnikov do nakup modnih oblačilnih znamk, magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 1995.

⁶ Prednosti in slabosti hitre mode, RE. Statement, <https://shoprestatement.com/blog/the-pros-and-cons-of-fast-fashion-vs-slow-fashion-and-how-you-can-make-a-difference/>, 7.1.2023.

Nekateri potrošniki so tako prvič slišali, da njihovo poceni majico z zdravjem plačajo tisti, ki so mu jo naredili.

Tako imenovani »greenwashing« je oblika trženja, kjer se javnost prepričuje, da so proizvodi, cilji in politike organizacije, okolju prijazni, čeprav niso.⁷

Ocenili so tudi število ilegalnih mladoletnih delavcev v Indiji (drugi največji proizvajalki bombaža), ki kaže okoli 0,5 milijona. Otroško delo je seveda problem tudi v drugih velikih pridelovalkah bombaža, kot so Kitajska, Pakistan, Brazilija, Uzbekistan, Turčija,...³

"Modna industrija veliko prispeva k podnebnim in ekološkim izrednim razmeram, da ne omenjava njenega vpliva na nešteto delavcev in skupnosti, ki jih izkoriščajo po vsem svetu, da bi nekateri uživali v hitri modi, ki jo mnogi obravnavajo kot izdelke za enkratno uporabo.« je podnebna aktivistka Greta Thunberg zapisala na družbenih omrežjih Twitter in Instagram.⁷

Slika 2: Izkoriščanje delovne sile

Medtem ko so človeški zunanji učinki razbohotenega potrošništva – z otroškim delom in grozljivimi razmerami v tovarnah – dobro dokumentirani, se okoljski vplivi manj oglašujejo in manj razumejo.

V zadnjih 19 letih se je proizvodnja oblačil podvojila, saj ljudje ne le, da več nakupujejo, pač pa tudi prej zavržejo kupljene kose oblačil. Naravnost grozljiv je podatek, da na koncu več kot 85 odstotkov vsega tekstila (zavržena in pa tudi neprodana oblačila) običajno zažgejo, zakopljejo ali prepeljejo s tovornjaki v Čile ter afriške države. V vseh teh scenarijih se toksini, ki jih vsebujejo oblačila, sprostijo v zrak in podzemne vodne kanale. Barve, bleščice in drugi dodatki, zaradi katerih so oblačila trenutni stil, običajno povzročijo tudi okoljsko škodo, ko se kemikalije izpirajo in se oblačila ne biološko razgradijo.⁸

KUPI OBLAČIL V AFRIŠKIH DRAŽAVAH

Prodajalci hitre mode le manjši del oblačil reciklirajo, veliko pa jih pošljejo v mesta, kot je Akra, prestolnica Gane, kjer kupi rabljenih oblačil ustvarjajo prizore, ki so videti kot post apokaliptični scenarij. Tako je v Akri iz plasti odvrženih oblačil zrasel 20 metrov visok hrib.

Slika 3: Kupi oblačil v afriških državah

³ Hitra moda, Zeleni planet, 20.12.2022.

⁷ Kaj je hitra moda, Cekin, <https://cekin.si/koristno/greta-thunberg-nakup-oblacil-rabljena-oblacila.html>, 18.1.2023.

⁸ Modna industrija, Svet kpitla, <https://svetkapitala.delo.si/trendi/modna-industrija-najhujsa-onesnazevalka-okolja/>, 18.1.2003.

Na desetine afriških držav je skušalo prepovedati uvoz tistega, čemur v Gani pravijo “obroni wawu” ali “mrtva oblačila belih ljudi,” ker je dotok ogromen in kakovost oblačil tako slaba, da jih ni mogoče nositi. Po raziskavah več kot 15 milijonov rabljenih oblačil prispe iz Združenega kraljestva, Evrope, Severne Amerike in Avstralije. Vsaj 40 odstotkov jih je slabe kakovosti, zaradi česar so brez vrednosti in jih pošljejo naravnost na odlagališča, ki se prelivajo v naseljena območja.⁹

MODA NE LE PORABI, TEMVEČ TUDI ONESNAŽI NEZASLIŠANE KOLIČINE VODE

Bombaž je rastlina, ki potrebuje veliko količino vode. Čeprav je samo 2,4 % kmetijskih zemljišč na svetu zasajenih z bombažem, porabi le-ta skoraj 10 % skupne količine vseh kmetijskih kemikalij in 25 % pesticidov.

Bombaž je naraven le, če je njegova pridelava okolju neškodljiva od samega začetka do končnega proizvoda. Zato je še posebej pomemben nadzor gojenja na samem mestu pridelave.

Izdelki iz naravnega bombaža imajo bistveno močnejša vlakna v primerjavi s kemično obdelanim bombažem. Tudi 100% ekološki bombaž je namreč v mnogih primerih zelo škodljiv. Večinoma bombažnih izdelkov, tudi če trdijo, da je bombaž ekološki, je izdelanih s pomočjo nevarnih kemikalij, katere so lahko rakotvorne in zelo škodljive za okolje.

Na drugi strani bombaža so sintetični polimeri, ki pa se ne gojijo, temveč proizvajajo. Pri proizvodnji najlona nastaja dušikov oksid, toplogredni plin, kar 300-krat močnejši od ogljikovega dioksida. Tako poliester kot najlon se uničujeta (luščita) med pranjem v pralnih strojih, kar vodi do kopičenja mikroplastike v naših vodnih sistemih. Znanstveniki odkrivajo, da mikroplastika vstopa v prehransko verigo. Kakšne posledice bo to na dolgi rok prineslo, še ni zagotovo znano. Poceni oblačila nizke kakovosti se uničujejo še veliko hitreje kot oblačila višje kakovosti, kar to težavo samo še poslabša.

Množična proizvodnja oblačil je zaskrbljujoča tudi zaradi nenehnega pranja, kjer se le pri enem pranju v okolje lahko sprosti 700.000 plastičnih mikrovlaknen. To pomeni, da se zgolj v letu dni v oceanih le iz tega naslova nabere nepredstavljenih 500.000 ton mikrovlaknen.

Številne tekstilne tovarne prav tako odlagajo neobdelane kemikalije v reke in so odgovorne za nekaj najbolj onesnaženih rek na svetu. Odlaganje strupenih kemikalij, ki se večinoma uporabljajo za barvanje tkanin, je vzrok, da so velike reke neprimerne za življenje živih bitij. Poleg teh okoljskih težav predstavljajo reke mnogim tudi vir pitne vode, umivanja in kopanja, namakanja zemlje ali neposredni vir hrane. V skupnostih, ki živijo v bližini onesnaženih rek (zlasti v bližini tekstilnih tovarn), so se pričele kazati visoke stopnje raka in drugih bolezni.

⁹ Zgrozili se boste, ko boste videli, kako končajo oblačila hitre mode, Nova.rs, <https://ninfo.si/novice/svet/zgrozili-se-boste-ko-boste-videli-kako-koncajo-oblacila-hitre-mode/>, 2.2.2023.

Slika 4: Modna industrija je odgovorna za 20 odstotkov vseh industrijsko onesnaženih voda.

LJUDJE ZAČENJAJO STVARI VZEMATI V SVOJE ROKE

V zadnjih letih se vedno več govori o onesnaževanju našega planeta, zato počasi postaja "hit" nakupovati ter uporabljati ekološke ter okolju prijazne izdelke.

Tudi v svetu mode so se stvari počasi, počasi začele spreminjati. Mnoge blagovne znamke si sedaj prizadevajo za izdelavo oblačil iz ekoloških materialov, katerih ne izdelujejo otroci ter celo izdelavo blaga iz plastike, pobrane iz oceanov.

H&M, švedska blagovna znamka, ki je eden od krivcev za vse večje onesnaževanje okolja, sedaj razmišlja o možnosti izposoje oblek.

Švedsko podjetje bo možnosti o izposoji oblek sprva poskusilo v svojih trgovinah v Stockholmu, kjer bo to na voljo članom programa zvestobe: za približno 33 evrov na teden si bodo lahko izposodili obleke iz kolekcije 50 kosov.

Franklin Zepeda je ustanovil EcoFibra, da bi se spopadel s to večinoma nevidno okoljsko katastrofo. Njegovo podjetje izdeluje izolacijske plošče z uporabo zavrženih oblačil.

"Želel sem prenehati biti problem in začeti biti rešitev," je povedal za AFP o podjetju, ki ga je ustanovil leta 2018.¹⁰

ONESNAŽEVANJE TEKSTILOV Z GORLJIVOSTJO

Kako se določen tekstil obnaša do okolja, lahko preverimo tudi s poskusom gorenja posameznega materiala. Če pri gorenju nastajajo saje, neprijeten vonj,... pomeni, da je ta tekstil manj prijazen do okolja.

¹⁰ Čilska puščava Atacama: Kjer bo hitra moda umrla, EcoWtch, <https://www.ecowatch.com/chile-desert-fast-fashion-265551898.html>, 16.2.2023.

Naravna vlakna se zlahka vnamejo, plameni se hitro širijo. Umetna vlakna pa se raje stopijo, kot da bi se vnela. Ko pa zagorijo, gorijo počasneje kot naravna, plamen pa pogosto ugasne sam.¹¹

KAKO LAHKO TI PRIPOMOREŠ K BOLJŠI PRIHODNOSTI

Nekaj nasvetov, s katerimi lahko na preproste načine poskrbimo, da bo naš pristop k modi bolj trajnosten in manj obremenjujoč za planet:

- Kupujte (tudi) rabljena oblačila,
- organizirajte izmenjevalnico oblačil ali sejem rabljenih oblačil, oblačila si sešijte sami,
- nakupujte premišljeno in z namenom,
- donirajte ali prodajte,
- ponovno uporabite,
- izposodite si oblačila za enkratne priložnosti,
- svoja oblačila primerno vzdržujte.¹²

¹¹ Ta oblačila so najbolj vnetljiva, Sikker Hverdag, <https://www.sikkerhverdag.no/en/safe-products/clothes-and-equipment/these-clothes-are-the-most-flammable/>, 4.4.2023.

¹² Hitra moda še hitreje onesnažuje, Mestna občina Ljubljana, <https://www.ljubljana.si/sl/aktualno/hitra-moda-se-hitreje-onesnazuje/>, 5.3.2023.

EKSPERIMENTALNI DEL

Na osnovi pregledane literature sva v skladu z najinim ciljem naloge, kaj je moda in kako moda vpliva na naš planet, postavili 7 eksperimentalnih hipotez.

HIPOTEZE

H1: Večina anketirancev se zaveda, da hitra moda škoduje našemu planetu, ampak jim je za to vseeno.

H2: Anketiranci večinoma izbirajo svoja oblačila glede na ceno in popularnost posameznega kosa.

H3: Po navadi anketiranci oblačila prihranijo svojim znancem ali sorodnikom.

H4: Ljudje večinoma kupujejo oblačila v trgovinah in ne pri šiviljah, saj je v trgovini večja izbira oblačil in so cenejša.

H5: Moda je eden glavnih onesnaževalcev našega planeta.

H6: Poliestrska vlakna bolj onesnažujejo naš planet kot bombažna, iz njih pa je narejenih vse več oblačil.

H7: Ljudje so glede onesnaževanja bolj osveščeni kot pred desetimi leti.

PRIDOBIVANJE PODATKOV

Nadaljnje raziskovanje sva razdelili na tri ločene sklope. Naredili sva intervju z modno oblikovalko, anketni vprašalnik o onesnaževanju zaradi mode in izvedli poskus onesnaževanja z gorenjem posameznih materialov.

Intervju z modno oblikovalko sva izvedli po telefonu. Zastavili sva ji štiri vprašanja, odgovore pa sproti zapisali v beležko. Vprašanja in rezultate sva tekstovno prikazali v nalogi.

Najin anketni vprašalnik (ki je priložen v prilogi) so sestavljala 4 vprašanja s podvprašanji – vse skupaj 7 vprašanj. Anketo sva razdelili učencem osmih razredov Osnovne šole Trzin in sicer 25 učenkam ter 25 učencem. Za primerjavo sva obiskali tudi Dom upokoencev Domžale in Dom starejših občanov Domžale, kjer sva z anketnim vprašalnikom izprašali 25 upokojenk ter 25 upokoencev. Podatke sva pregledali in jih vnesli v preglednice ter jih predstavili v stolpčnih diagramih (vse v programu MS Excel). Vrednosti sva predstavili v odstotkih.

Nato sva naredili še poskus onesnaževanja pri gorenju različnih materialov. Za ta poskus sva najprej potrebovali kos 100% bombažne in kos 100% poliestrske vate, kasneje pa še kose najinih starih oblačil. Tekstile sva zažgali s plinskim vžigalnikom in opazovali, kako gori in kaj ostane od njega. Vsak kos tekstila sva fotografirali pred poskusom in po

zažigu, njegovo gorenje pa sva posneli s kamero na pametnem telefonu Samsung S20FE. Rezultate sva prikazali v preglednicah, kjer so izbrane fotografije posameznega kosa blaga pred in po poskusu. Priložili pa sva še video, do katerega se lahko dostopa prek QR kode, ki ima povezavo do posnetka, shranjenega na Instagramu.

Nazadnje sva še naredili analizo rezultatov in preverili veljavnost najinih hipotez. Na osnovi tega sva zapisali zaključke raziskovalne naloge.

PRIKAZ PODATKOV

INTERVJU Z MODNO OBLIKOVALKO

Intervju modne oblikovalke se nama je zdel pomemben zato, da sva določene podatke slišali še iz prve roke oz. z drugega vidika.

Modna oblikovalka – med drugim tudi učiteljica na srednji šoli za oblikovanje Maribor-se je z nama z veseljem pogovorila o temi, ki jo raziskujeva in nama povedala še veliko drugih, nama zelo zanimivih podatkov, ki so nama razširili vpogled.

Zastavili sva ji štiri vprašanja, na katera je podala svoje odgovore:

1. Ali se je mišljenje ljudi glede kakovosti materiala v zadnjih letih spremenilo?

Odgovor: Zadnjih pet let se tudi v Sloveniji odnos do oblačil spreminja. Vedno bolj so priljubljena oblačila iz ekoloških materialov (npr. iz ekološkega bombaža). Vedno več ljudi si prizadeva kupovati oblačila narejena na Slovenskem trgu.

2. Kaj modna industrija v Sloveniji naredi z neuporabljenimi ostanki blaga?

Odgovor: Veliko podjetij se zaveda okoljske katastrofe, zato poskušajo iz ostankov blaga narediti čim več novih stvari, kar pa jim vseeno ostane, pa med drugim, uporabijo kot polnilo za pasje blazine.

3. Ali se veliko ljudi zanima za raznorazne delavnice na temo izdelovanja oblačil oz. šiviljske krožke?

Odgovor: Interes za udeležbo na krožkih se močno povečuje, pojavljajo pa se tudi delavnice kot npr. *Zašij oz. naredi si, Hudi* in podobno. Udeležujejo se jih vse starostne skupine. Zadnje čase postaja "hit" nakupovati ter uporabljati ekološke ter okolju prijazne izdelke, popravljati stare in celo ročno izdelovati svoje nove.

4. Kakšen odnos do oblačil pa imajo vaši srednješolci?

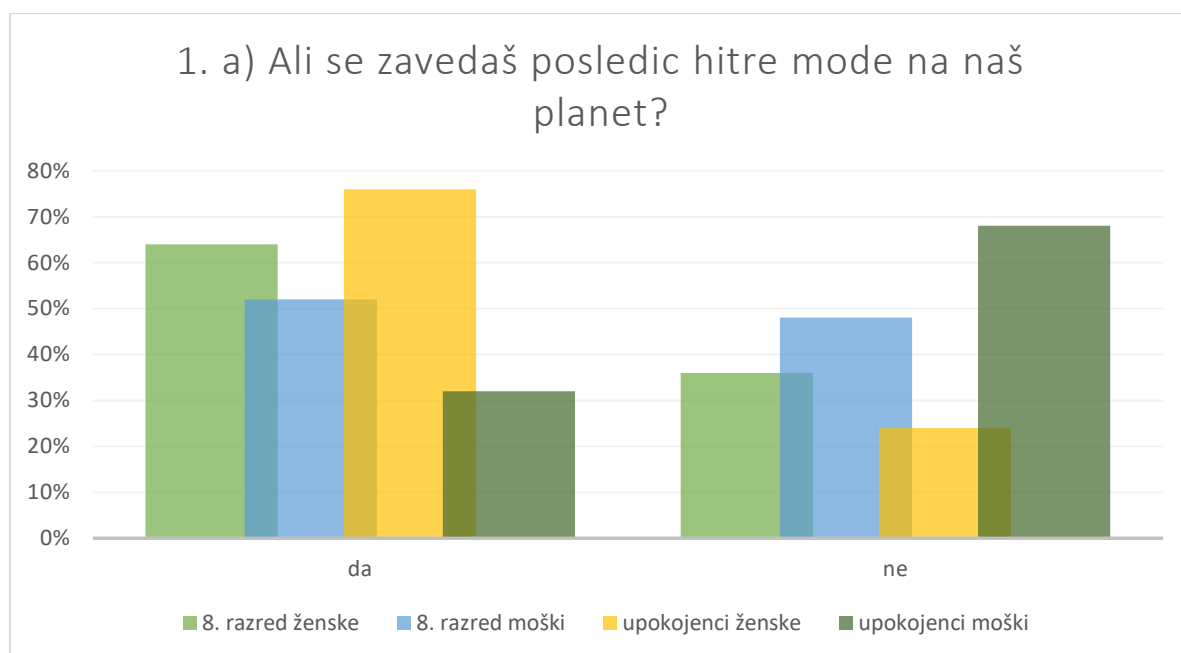
Odgovor: V srednji šoli so starim, vendar še lepim oblačilom, namenjeni prav posebni zabojniki, ki jih polnijo naši dijaki. Nabrana oblačila lahko drugi vzamejo ter jih nosijo. Oblačila, ki so ostala, učitelji ter učiteljice uporabijo pri pouku in jih

npr. potiskajo,... ko predavajo o s tem povezanimi temami. Tako se dijake uči tudi o odnosu do oblačil in njihovem preoblikovanju ter ponovni uporabi.

Poleg tega, sva izvedeli tudi, da je na žalost v Sloveniji še vedno veliko ljudi, ki se ne zavedajo okoljskih problemov, ali jim je zanje vseeno. Ti ljudje raje, kot bolj trpežno in dražje oblačilo narejeno iz ekoloških ali celo biorazgradljivih materialov, kupijo poceni oblačilo, pol manj trajnostno in neekološko, ki naposled, kot rečeno, pristane v Čilu ali morda v Afriki.

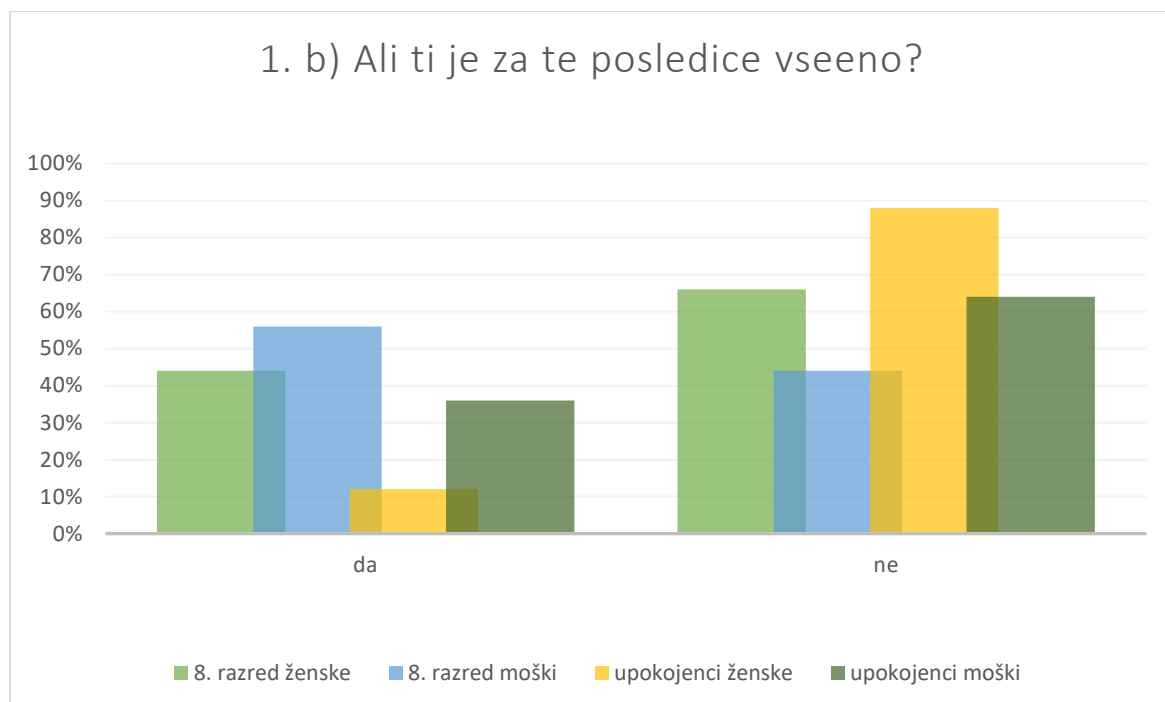
ANALIZA ANKETNEGA VPRAŠALNIKA

Graf 1 prikazuje stolpčni diagram za prvo vprašanje anketnega vprašalnika. Kaže, da se okrog 75% starejših žensk, približno 35% starejših moških in med 50 in 65% mladostnikov zaveda posledic hitre mode na naš planet, kar je skupno večina anketirancev.

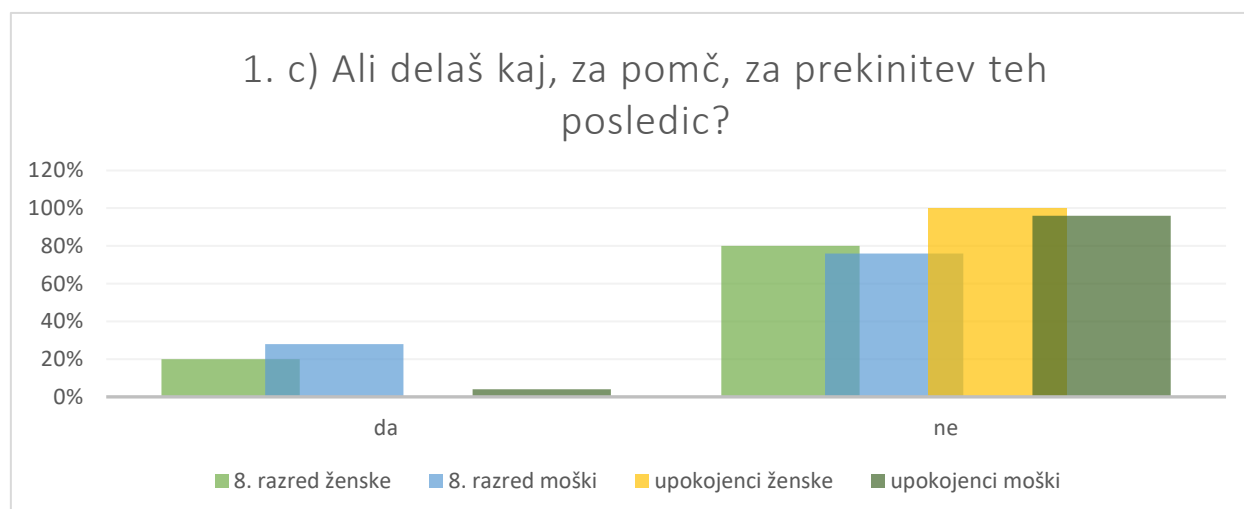
Graf 1: Zavedanje o posledicah mode na naš planet

Na grafu 2 je prikazan stolpcični diagram za prvo b vprašanje anketnega vprašalnika. 90% starejšim ženskam za posledice hitre mode ni vseeno, prav tako približno 65% dekletom in starejšim moškim ter okoli 45% fantom. Torej več kot polovici anketirancev za posledice hitre mode ni vseeno.

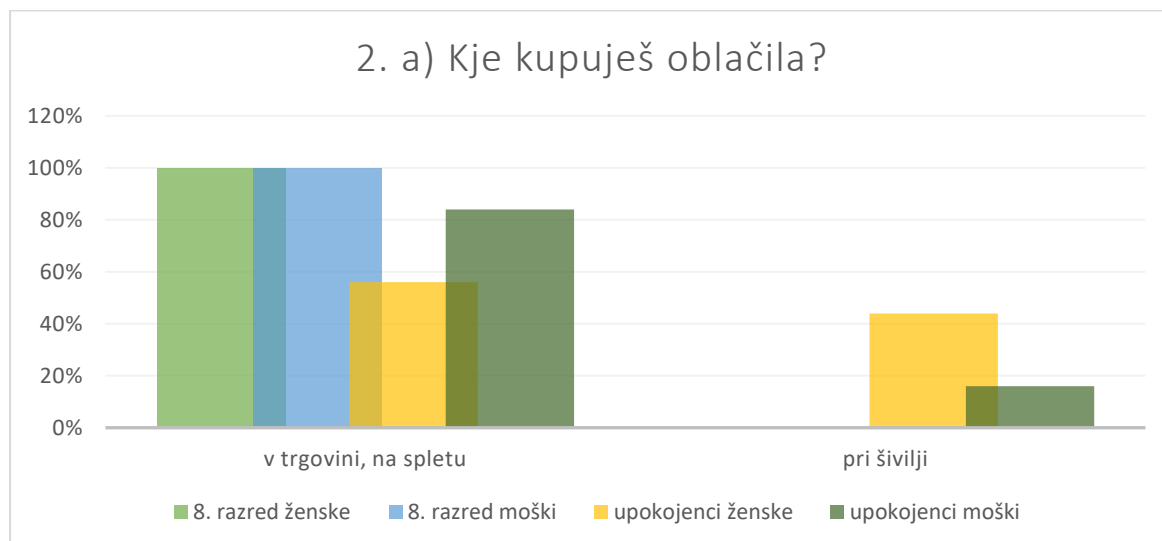
Graf 2: Odnos do posledic

Graf 3 prikazuje stolpcični diagram za prvo c vprašanje anketnega vprašalnika. Nobena starejša ženska in skoraj vsi starejši moški (okoli 96%) ne delajo nič proti posledicam hitre mode. Število mladostnikov, ki poskušajo preprečiti posledice hitre mode, pa se giblje med 20 in 25%. Ugotavljava, da večina anketirancev ne dela nič za prekinitev posledic hitre mode na naš planet, predvidevava pa, da je to zato, ker niti ne vedo, kaj bi naredili.

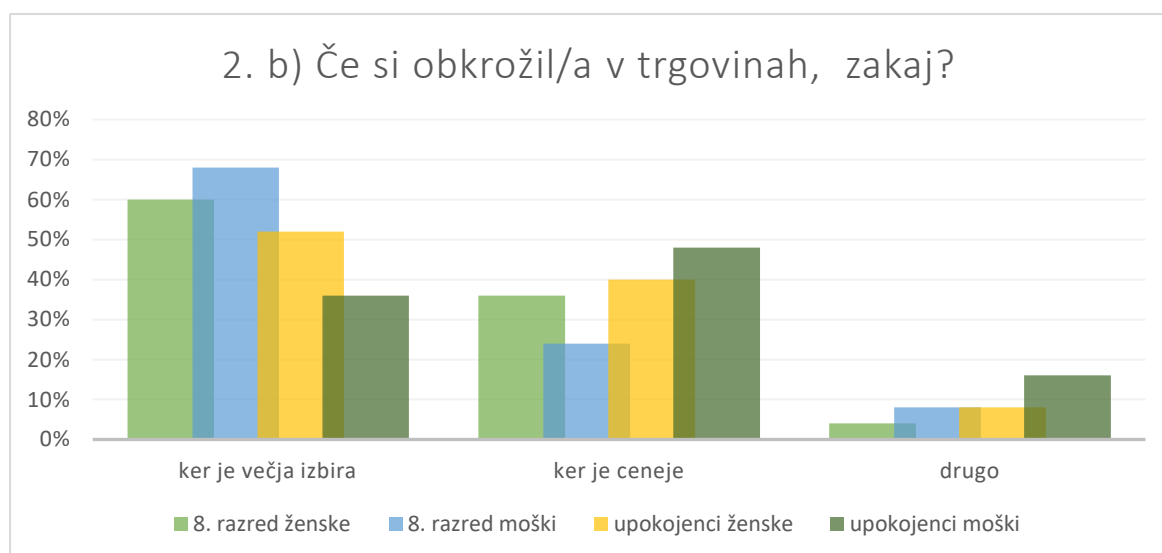
Graf 3: Aktivnost za prekinitev posledic

Graf 4 je stolpčni diagram za drugo a vprašanje anketnega vprašalnika. Vsa dekleta in vsi fantje oblačila kupujejo preko spleta oz. v trgovini, nekaj čez 40% starejših žensk in skoraj 20% starejših moških pa tudi pri šivilji.

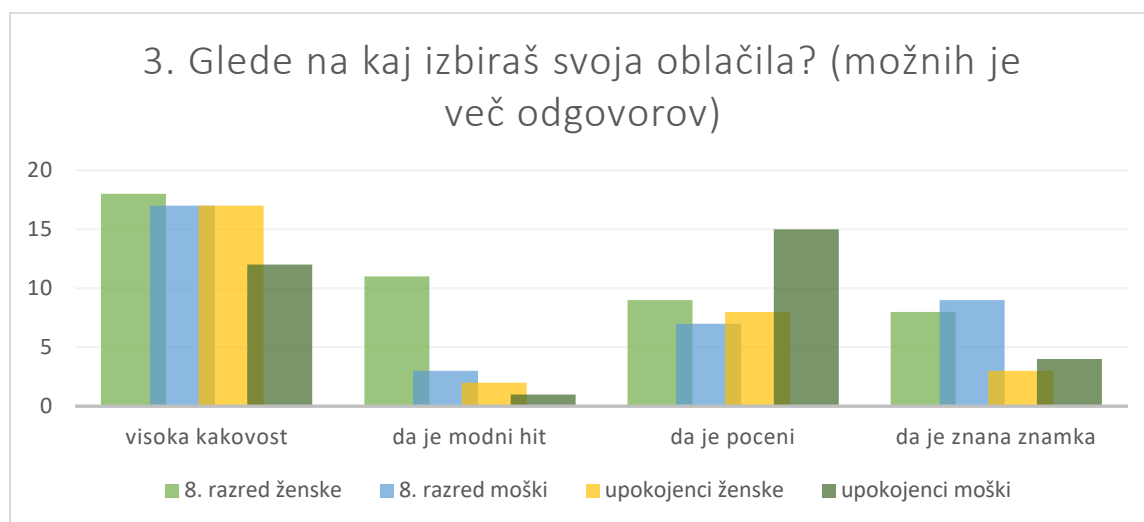
Graf 4: Nakup oblačil

Graf 5 prikazuje stolpčni diagram za drugo b vprašanje na anketnem vprašalniku. Procent anketirancev ženskega spola, ki kupujejo oblačila v trgovinah, ker je tam večja izbira, se giblje med 50% in 60%. Skoraj 70% fantov se za nakup oblačil v trgovini odloči, ker je tam večja izbira in 25%, ker je tam ceneje. Približno polovica starejših moških oblačila kupuje v trgovini, ker je tam ceneje.

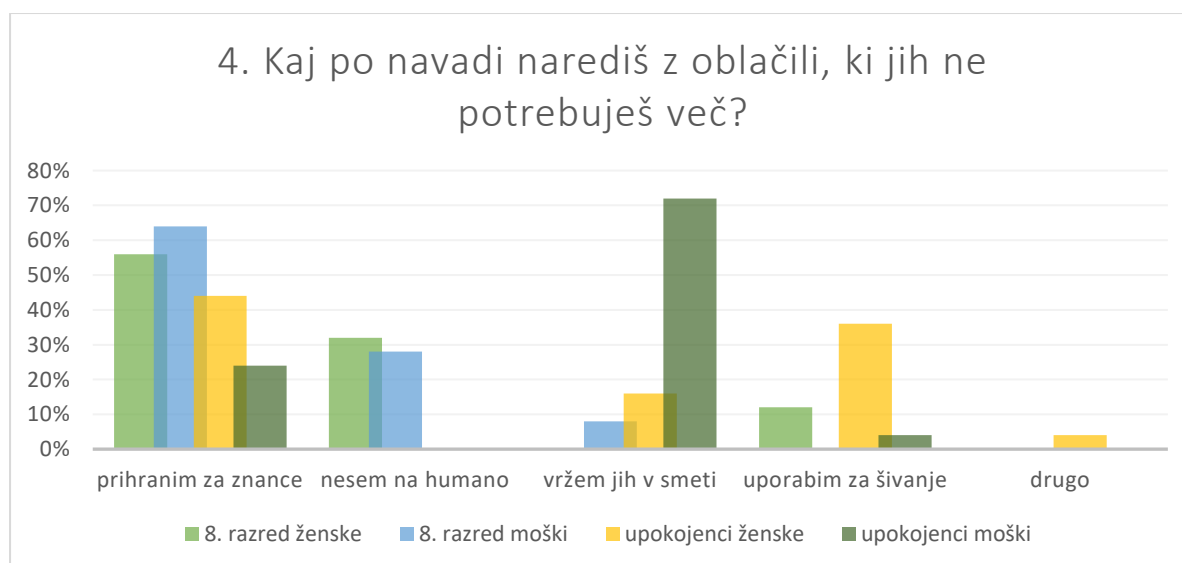
Graf 5: Vzrok nakupa oblačil v trgovinah

Na grafu 6 je prikazan stolpčni diagram za tretje vprašanje na anketnem vprašalniku. Vrednosti tega diagrama niso zapisane v odstotkih, saj je bilo v obravnavanem vprašanju anketnega vprašalnika možnih več odgovorov. 18 deklet, 17 fantov ter starejših žensk in 12 starejših moških svoja oblačila izbira glede na kakovost. 11 deklet in med 1 do 3 fantov ter upokojencev svoja oblačila izbira glede na to, kako moderna so. Med 5 in 9 mladostnikov in starejših žensk ter 15 starejših moških svoja oblačila izbira glede na ceno, okoli 8 fantom in dekletom ter približno 4 starejšim ženskam in moškim pa je pomembno, da je njihova oblačila naredila znana znamka.

Graf 6: Odločitev glede izbire oblačil

Graf 7 prikazuje stolpčni diagram za četrto vprašanje anketnega vprašalnika. 40 do 65% mladostnikov in starejših žensk svoja oblačila prihrani za znance oziroma sorodnike. Na Humano jih ne nese noben upokojenec, jih pa med 25 in 30% mladostnikov. V smeti oblačil ne vrže nobeno dekle, ampak okrog 10% fantov in starejših žensk ter nekaj čez 70% starejših moških. Za šivanje oblačil se ne odloči noben fant, se pa do 12% deklet in starejših moških in skoraj 40% starejših žensk.

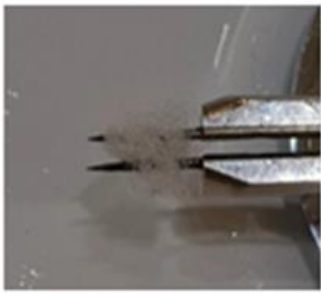

Graf 7: Ravnanje z odsluženimi oblačili

PREIZKUS ONESNAŽEVANJA PRI GORENJU POSAMEZNIH MATERIALOV

Tega poskusa sva se lotili, da bi videli, ali je res, da poliestrska vlakna onesnažujejo naš planet bolj kot naravna in če je to res, naju je zanimalo, ali je razlika med onesnaževanjem poliestrskih in naravnih vlaken velika ali majhna. Zanimalo pa naju je tudi, iz katerih vlaken – naravnih ali umetnih – je narejenih več oblačil.

Dve različni vrsti vlaken (vato iz 100% bombaža – naravno vlakno in poliestrsko vato za polnjenje blazin – umetno vlakno) sva zažgali in opazovali, kako gori in kaj od posameznega vlakna na koncu ostane.

		KAKO GORI	
BOMBAŽ			
	VIDEO		
POLIESTER			
	VIDEO		

Ugotovili sva, da bombažna vata gori hitro, ne nastajajo saje in neprijetne vonjave. Po njenem gorenju ostanejo tanka, temna in zelo krhka pepelnata vlakna. Poliestrska vata, pa se med gorenjem začne taliti, zato na koncu od nje ostane le lepljiva temna snov, ki se zelo hitro strdi. Med njenim gorenjem so nastajale saje in neprijeten vonj, ravno tako, kot je bilo opisano na spletni strani *Ta oblačila so najbolj vnetljiva*, ki sva jo povzeli v teoretičnem delu.

V nadaljevanju sva se odločili, da bova zažgali nekaj tekstila in s tem ugotovili, ali je narejen predvsem iz poliestra ali bombaža. Za poskus sva uporabili nekaj starih majic ter drugih oblačil. Za boljši pregled sva oblačila razpletli v niti oz. sva jih razrezali na tanke kose.

VRSTA BLAGA	KAKO GORI	
		 VIDEO
		 VIDEO
		 VIDEO
		 VIDEO

Najini poskusi so pokazali, da je od vseh vrst tekstilov, ki sva jih preizkusili, prvi po vrsti narejen iz največjega odstotka bombaža, takoj za njim pa je po vrsti, tretji tekstil. Sklepava lahko, da tekstil, ki je po vrsti drugi, vsebuje največjo količino poliestra, ki pa se mu že na naslednjem mestu pridružuje tekstil številka štiri – zadnji po vrsti.

PREVERJANJE HIPOTEZ

H1: Večina anketirancev se zaveda, da hitra moda škoduje našemu planetu, ampak jim je za to vseeno.

Te hipoteze nisva potrdili, saj se večina anketirancev zaveda posledic hitre mode na naš planet, vendar jim za njih ni vseeno.

H2: Anketiranci večinoma izbirajo svoja oblačila glede na ceno in popularnost posameznega kosa.

Anketiranci po navadi oblačila izbirajo glede na cenovno stopnjo oblačila in pa kvaliteto. Tudi to hipotezo sva zavrgli.

H3: Po navadi anketiranci oblačila prihranijo svojim znancem ali sorodnikom.

Večinoma anketirani oblačila, ki jih ne potrebujejo več, podarijo sorodnikom oz. znancem. Hipotezo sva potrdili.

H4: Ljudje večinoma kupujejo oblačila v trgovinah in ne pri šiviljah, saj je v trgovini večja izbira oblačil in so cenejša.

Med mladimi nihče ne kupuje oblačil pri šiviljah, saj je v trgovini večja izbira oblačil in so cenejša. Tudi med starejšimi večina kupuje oblačila v trgovinah in prek spleta, vendar je priljubljeno nakupovanje oblačil tudi pri šiviljah, še posebej pri ženskah. Tudi ta hipoteza je potrjena.

H5: Moda je eden glavnih onesnaževalcev našega planeta.

Hipotezo sva potrdili. Zaradi modne industrije v oceanih vsako leto pristane pol milijona ton mikroplastičnih vlaken, kemikalije prodirajo v podtalnico, v Afriki pa se nalagajo kupi in kupi rabljenih oblačil, poleg tega pa modna industrija porabi tudi nezaslišano veliko količino vode.

H6: Poliestrska vlakna bolj onesnažujejo naš planet kot naravna, iz njih pa je narejenih več oblačil.

Hipotezo sva delno potrdili, saj sva s poskusom ugotovili, da poliestrska vlakna bolj onesnažujejo naš planet kot naravna, iz njih pa je približno polovica naključnih starih oblačil iz najine omare.

H7: Ljudje so glede onesnaževanja bolj osveščeni kot pred desetimi leti.

Modna oblikovalka nama je v intervjuju povedala, da so v zadnjih petih letih ljudje bolj osveščeni glede onesnaževanja kot prej – brigajo se za nakup okolju prijaznih izdelkov narejenih na Slovenskem trgu, popravljajo stara oblačila in ročno izdelajo nova – kvalitetna. To hipotezi sva potrdili.

ZAKLJUČEK

Moda je eden glavnih krivcev za podnebne spremembe in onesnaževanje našega planeta. Zaradi nje v oceanih letno konča pol milijona ton mikroplastičnih vlaken, v podtalnico pa prodirajo kemikalije. Modna industrija ne le onesnaži, temveč tudi porabi nezaslišano velike količine vode, v Afriških državah pa se nabirajo nepredstavljeni kupi rabljenih oblačil.

Odnos do posledic onesnaževanja, ki ga povzroča moda, se spreminja. Priljubljeni postajajo šiviljski krožki in delavnice, katerih namen je izobraževanje o predelavi in izdelavi že uporabljenih oblačil.

Ugotovili sva, da se večina anketirancev zaveda posledic ter vpliva hitre mode na naš planet in da jim za te posledice ni vseeno, vendar velika večina k prekinitvi teh posledic ne pripomore. Anketiranci svoja oblačila največkrat kupujejo bodisi na spletu bodisi v trgovini. Na spletu zato, ker je večja in bolj cenovno dosegljiva izbira, v trgovini pa lahko pred nakupom izdelek tudi pomerijo. Mlajše generacije svojo izbiro oblačil prilagajajo glede na modne trende, medtem ko starejši anketiranci kupujejo njim že poznane znamke, ki so jim cenovno tudi dosegljive. Po analizi vseh odgovorov oblačila ne gredo na smetišča, saj jih je večina podarjena sorodnikom in znancem ter humanitarnim organizacijam, nekatera pa so celo uporabljena kot material za ustvarjanje novih domačih izdelkov.

Ob sežigu različnih materialov sva ugotovili tudi, da umetni materiali, iz katerih je narejenih največ oblačil, bolj onesnažuje okolje kot naravni materiali (npr. bombaž).

Na osnovi spoznanj predlagava, da se oblačila kupuje premišljeno in z namenom ter rabljena podarja oz. donira.

Vsaka, še tako majhna stvar, ki jo naredimo našemu planetu v prid, se bo v končnem seštevku obrestovala. Saj veste "zrno na zrno - pogača, kamen na kamen - palača" kot pravijo.

LITERATURA

- ¹ Svet okrog nas: Oblačila, Murska Sobota: Pomurska založba, 1995, str.6.
- ² Moda, Wikipedija, <https://en.wikipedia.org/wiki/Fashion>, 3. 12. 2022.
- ³ Hitra moda, Zeleni planet, <https://zeleni-planet.si/novica/hitra-moda-17/>, 20.12.2022.
- ⁴ Poceni moda zahteva preveliko obremenitev okolja, Prijazni do okolja, <https://www.prijaznidookolja.si/poceni-moda-zahteva-preveliko-obremenitev-okolja/>, 6.1.2023.
- ⁵ Aleša Kavčič, Odnos potrošnikov do nakup modnih oblačilnih znamk, magistrsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Ekonomska fakulteta, 1995.
- ⁶ Prednosti in slabosti hitre mode, RE.Statement, <https://shoprestatement.com/blog/the-pros-and-cons-of-fast-fashion-vs-slow-fashion-and-how-you-can-make-a-difference/>, 7.1.2023.
- ³ Hitra moda, Zeleni planet, 20.12.2022.
- ⁷ Kaj je hitre moda, Cekin, <https://cekin.si/koristno/greta-thunberg-nakup-oblacil-rabljena-oblacila.html>, 18.1.2023.
- ⁸ Modna industrija, Svet kpitla, <https://svetkapitala.delo.si/trendi/modna-industrija-najhujsa-onesnazevalka-okolja/>, 18.1.2003.
- ⁹ Zgrozili se boste, ko boste videli, kako končajo oblačila hitre mode, Nova.rs, <https://ninfo.si/novice/svet/zgrozili-se-boste-ko-boste-videli-kako-koncajo-oblacila-hitre-mode/>, 2.2.2023.
- ¹⁰ Čilska puščava Atacama: Kjer bo hitra moda umrla, EcoWtch, <https://www.ecowatch.com/chile-desert-fast-fashion-2655551898.html>, 16.2.2023.
- ¹¹ Ta oblačila so najbolj vnetljiva, Sikker Hverdag, <https://www.sikkerhverdag.no/en/safe-products/clothes-and-equipment/these-clothes-are-the-most-flammable/>, 4.4.2023.
- ¹² Hitra moda še hitreje onesnažuje, Mestna občina Ljubljana, <https://www.ljubljana.si/sl/aktualno/hitra-moda-se-hitreje-onesnazuje/>, 5.3.2023.

PRILOGA

Sva Pina in Ula, učenki 9.a razreda osnovne šole Trzin. Delava raziskovalno nalogo z naslovom *Moda: kaj se zares dogaja za policami*. Z vašimi odgovori na spodnja vprašanja bi raziskali razširjenost mode med mladimi. Že vnaprej se vam zahvaljujemo za sodelovanje.

Spol:

M **Ž**

a) Ali se zavedaš posledic hitre mode na naš planet?

a) Da

b) Ne

b) Ali ti je za te posledice vseeno?

a) Da

b) Ne

c) Ali delaš kaj, za pomoč, za prekinitev teh posledic?

a) Da

b) Ne

a) Kje kupuješ oblačila?

a) V trgovini

b) Pri šivilji

b) Če si obkrožil/a v trgovinah, zakaj? (možnih je več odgovorov)

a) ker je v trgovini večja izbira

b) ker je v trgovini ceneje

c) drugo: _____

a) Glede na kaj izbiraš svoja oblačila? (možnih je več odgovorov)

Da je dober material – kvaliteta

Da je modni hit

Pernuš P., Supej U. (2023) Raziskovalna naloga: Moda: kaj se zares dogaja za policami

Da je poceni

Da je dobra - znana znamka

Kaj po navadi narediš z oblačili ki so ti premajhna?

a) Prihranim jih mlajši sestrici / bratcu / sestrični / bratrancu / prijatelju

b) Nesem jih na humano

c) Vržem jih v smeti

d) Uporabim jih kot blago, za šivanje

e) Drugo: _____